

Богун Л. В.,
Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля МНС України,
м. Черкаси, Україна

АКАДЕМІЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

Висвітлюється історія становлення, основні етапи розвитку, сучасний стан і особливості діяльності вищого навчального закладу Державної служби України з надзвичайних ситуацій, якість підготовки висококваліфікованих фахівців пожежної охорони.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, пожежна охорона.

Богун Л. В.,
Академия пожарной безопасности имени Героев Чернобыля,
г. Черкассы, Украина

АКАДЕМИЯ ПОЖАРНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ИМЕНИ ГЕРОЕВ ЧЕРНОБИЛЯ: ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ

Отображается история развития, основные этапы развития, современное состояние и особенность деятельности высшего учебного заведения Государственной службы Украины из чрезвычайных ситуаций, качество подготовки высококвалифицированных специалистов пожарной охраны.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, пожарная охрана.

Larysa Bohyn,
Chornobyl Heroes Academy of Fire Safety, Cherkasy, Ukraine

ACADEMY OF FIRE SAFETY OF THE NAME OF HEROES OF CHORNOBYL: HISORY OF FORMATION AND DEVELOPMENT

This article describes history, main stages of evolution, current state and basic features of Ukrainian State Emergency Service's institution of higher education, it also describes the quality of training highly skilled experts in fire safety.

For the first time this article shows the main activity and stages of academy's evolution, that trains highly skilled experts in fire safety.

Each page of the academy's history is full of respect to rescue and firefighting activity as heroic experience is always actual.

The main idea of this article is describing history of the academy of Ukrainian State Emergency Service.

The rescuer's profession has highly honored status in our country. This profession is hard, responsible, sometimes dangerous and expect from specialists to be highly responsible, determined, professional and courageous.

The main trait of academy is practical orientation and developing of psychological stability of cadets and students in case of catastrophes, natural disasters and during eliminating of consequence thereof.

Academy carefully keeps its best traditions from the time of establishing till this moment. The history of academy is rich of extraordinary feats and hard work of graduates, who highly deserve to enter the chronicles.

Key words: higher educational establishment, fire prevention.

В жовтні 2013 року Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля відзначає своє 40-річчя. На сьогоднішній день вищий навчальний заклад має IV рівень акредитації,

динамічно розвивається та працює над підвищенням якості освіти.

У роботах авторів В. Пархоменко, А. Підгайного, А. Томіленка [1, 2, 3] дотично

досліджується дана тематика. Однак, комплексно та систематизовано історія вищого навчального закладу Державної служби України з надзвичайних ситуацій не висвітлювалася. Вперше в даній статті розкривається основна діяльність і етапи розвитку вищого навчального закладу, який готує всебічно розвинених, високоосвічених фахівців у галузі пожежної безпеки.

Кожна сторінка історії навчального закладу наповнена повагою до пожежно-рятувальної справи та професії рятувальника, оскільки героїчний досвід завжди актуальний.

Публікація з даної теми розкриває навчальний процес, насичене культурне життя, виховання випускників Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, як всебічно розвинених, свідомих громадян своєї Батьківщини.

Історія навчального закладу багата бойовими подвигами, важкою працею випускників багатьох поколінь, які гідні того, щоб бути вписаними в літопис.

Сьогодні академія – вищий навчальний заклад IV рівня акредитації. До його складу входять 4 факультети, 22 кафедри, 1 спеціалізована вчена рада по захисту дисертації за спеціальністю «Пожежна безпека», магістратура, ад'юнктура, наукові відділи і лабораторії. На кафедрах академії і у наукових відділах працюють: доктори наук, професори, кандидати наук, доценти. Викладачі мають великий досвід практичної роботи в пожежній охороні. Професорсько-викладацький склад має зв'язки із зарубіжними навчальними закладами Білорусі, Росії, Польщі.

Академія користується заслуженим авторитетом, тому що вся історія нероздільно пов'язана з становленням і розвитком пожежної безпеки. Історію підготовки рятувальників у відомчому навчальному закладі м. Черкас можна розмежувати на три етапи, кожний з яких був означений зміною назви самого закладу і його відомчого підпорядкування: перший – функціонування Черкаського пожежно-технічного училища (ЧПТУ 1973-1997 рр.); другий – функціонування Черкаського інституту пожежної безпеки (з 1997-2007 рр.); третій – Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля (з 2007 року по теперішній час). Порівнюючи умови підготовки рятувальників у академії

(середина XX – початок XXI ст.), можна виокремити принципи відмінності навчального процесу на різних етапах становлення навчального закладу. Зокрема, перехід від ЧПТУ до АПБ зумовив необхідність: реорганізації циклів у кафедри, об'єднання навчальних підрозділів у факультети, збільшення кількості науково-педагогічного персоналу, зокрема, з науковими ступенями та вченими званнями, зміна відомчого підпорядкування. Ці зміни не були формальними, ґрунтувалися на потребах тогочасного суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації в державі [4].

Саме свою історію навчальний заклад починає з 1973 року: розпочалося будівництво корпусів, формування колективу перед яким стояли великі труднощі, підготовка першого набору до навчального року.

Першим керівником ПТУ МВС СРСР був назначений Стоянович Олег Едуардович, офіцер з багатим життєвим та службовим досвідом, гарний організатор. Перший фундамент майбутнього училища закладений під його керівництвом [5].

З 1981 по 1994 рік, училище очолював полковник внутрішньої служби Лобода Володимир Олексійович. З приходом нового керівника змінився і сам напрямок у навчанні, навчання більше наблизилося до практичної діяльності з широким використанням технічних засобів. У 1994 році Черкаське пожежно-технічне училище при достатньо високому рейтингу серед навчальних закладах МВС України, непоганій навчально-матеріальній базі, добрих традиціях втратило головне – перспективу розвитку. Багато офіцерів працювали за старими стереотипами, що суттєво впливало на якість навчального процесу та дисципліну.

З 1995 по 2004 рік навчальний заклад очолював керівник нового складу полковник внутрішньої служби Шкарабура Микола Григорович. Навчальний процес здійснювався за програмою вищого навчального закладу.

У 1997 році пожежно-технічне училище реорганізовано у Черкаський інститут пожежної безпеки Міністерства внутрішніх справ України і присвоєно звання імені Героїв Чорнобиля.

За результатами Рейтингу вищих навчальних закладів України «Софія

Київська» інститут у 2000 році визнано одним з десяти найкращих військових вищих навчальних закладів України. У 2002 році генеральною дирекцією міжнародного академічного рейтингу «Золота фортуна» інститут нагороджено срібною медаллю «Незалежність України». 26 січня 2004 року інститут за значні досягнення в розвитку вітчизняної системи вищої освіти, а також плідне міжнародне співробітництво був нагороджений Міжнародною кадровою академією «Орден пошани» [6].

У 2004-2005 роках ректором Черкаського інституту пожежної безпеки став Бабенко Володимир Степанович генерал-майор, кандидат технічних наук, доцент.

З 2007 року Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля перетворено в Академію пожежної безпеки за розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2007 року №681.

Протягом двох років (з 2008 по 2010 р.) навчальний заклад очолював Бут Віталій Петрович, колишній випускник цього навчального закладу, генерал-майор, кандидат психологічних наук, доцент, професор, член-кореспондент інженерної Академії України, академік Академії будівництва України.

З 2010 по 2013 рік очолював колектив академії генерал-майор служби цивільного захисту Кришталь Микола Андрійович, кандидат психологічних наук, професор, член Академії будівництва України, депутат Черкаської обласної ради.

З 2013 року виконуючим обов'язки ректора Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля стає колишній випускник, генерал-майор служби цивільного захисту Андрієнко Василь Миколайович, кандидат історичних наук, доцент [7].

Професія рятувальника завжди була і залишається гордістю нашої країни. Робота тяжка, відповідальна інколи небезпечна і потребує від спеціалістів високої відповідальності, професіоналізму, сміливості і рішучості.

Однією з основних рис навчального процесу в Академії залишається його практична спрямованість, формування в курсантів, студентів та слухачів психологічної стійкості до дій в екстремальних ситуаціях на пожежах, при проведенні робіт з ліквідації наслідків аварій та стихійних лих, цьому

сприяє функціонування Центру практичного навчання, навчальної пожежно-рятувальної частини.

Академія з кожним роком розширювалася, ріс її авторитет, як навчального закладу, закріплювались традиції, зміцнювалася навчально-матеріальна база, збільшувалася чисельність курсантів.

Навчальний заклад приймав участь у виконанні державних завдань. З 14 червня по 5 серпня 1980 року у складі окремого батальйону під керівництвом начальника училища полковника внутрішньої служби О. Е. Стояновича особовий склад училища забезпечував протипожежну безпеку Олімпійських об'єктів XXII Олімпійських ігор.

Перед навчальним закладом стояла важлива державна задача – Олімпіада-80. Відповідно до наказів та директив МВД СРСР в навчальному закладі проводилися відповідні роботи, направлені на підготовку особового складу до несення служби на Олімпійських іграх. Проводилися політично-виховні роботи, ряд заходів по службовій і фізичній підготовці. Перед керівним складом стояла основна задача – глибоке вивчення політичних і ділових якостей, а також перевірка підготовки командно-викладацького складу і несення служби на міжнародному спортивному форумі.

Особовий склад училища у відповідності з рішенням Олімпійського оргкомітету і вказівками МВД СРСР вів інтенсивну підготовку по забезпеченню пожежної безпеки при проведенні ігор XXII Олімпіади, яка проходила в м. Москва 10 липня 1980 року, на центральному стадіоні імені В. І. Леніна.

За весь період несення служби курсанти показали хорошу професійну підготовку до несення служби, вміння швидко орієнтуватися у важких ситуаціях. За успішне несення служби по охороні олімпійських об'єктів особовий склад училища удостоївся подяки Міністра внутрішніх справ СРСР. Училище було нагороджено Почесними грамотами Організаційного комітету Олімпіади-80, Міністерства внутрішніх справ УРСР, Московської Ради народних депутатів та Московського міського комітету комсомолу. Кожний учасник був нагороджений нагрудним знаком [8].

26 квітня 1986 року – трагічна дата в історії нашої країни. Пожежа на Чорнобильській атомній електростанції, перетворилася в ядерну катастрофу. Її ліквідатори стали зразком мужності і героїзму. Велику роль в ліквідації наслідків страшної катастрофи ХХ століття відіграли випускники Академії пожежної безпеки – це лейтенанти В. Кібенок і В. Правик. Подвиг пожежників вразив багатьох людей планети. Їх імена закарбувалися в пам'яті людства. За мужність, героїзм та самовіддані дії, виявлені при ліквідації аварії на ЧАЕС наказом Президії Верховної Ради СРСР 25 вересня 1986 року присвоєно звання Герої Радянського Союзу (посмертно) та нагороджено Почесною відзнакою Президента України – зіркою «За мужність».

Урок Чорнобиля виявляється сумним, болісним і трагічним, а для керівників пожежної охорони життєвою необхідністю на всіх рівнях підтримання постійної готовності до дій в екстремальних умовах [9].

В період з грудня 1988 по червень 1989 року пожежно-технічне училище, як підрозділ Міністерства внутрішніх справ у складі трьох батальйонів (200 осіб кожен), сформованих з офіцерів і курсантів виконували миротворчу місію з охорони громадського порядку в м. Баку. У квітні 1989 року командирами батальйонів були призначені підполковник внутрішньої служби В. Г. Некора, майор внутрішньої служби В. М. Гвоздь, майор внутрішньої служби В. А. Карпов., нагороджені подяками за несення служби по охороні громадського порядку під час масових антигромадських проявів на міжнаціональному підґрунті в м. Баку Азербайджанської РСР [10].

Поворотним пунктом у житті училища, як і держави в цілому, став Акт проголошення Незалежності України. Педагогічний колектив училища ініціював та першим серед навчальних закладів МВС України в 1993 році перейшов на викладання всіх предметів українською мовою. Своє 20-річчя з дня створення ЧПТУ зустріло, як один з найкращих навчальних закладів незалежної України. Про випускників надходили лише листи подяки УВС та областей СНД.

Перед навчальним закладом стояла важка задача вивести молодий навчальний

заклад на новий рівень розвитку, який дозволив вищому навчальному закладу зайняти одне з перших місць серед навчальних закладів пожежно-технічного профілю.

У 2003 році відбуваються глобальні зміни і реформи в пожежній охороні. Наказом Президента України всі органи і підрозділи державної пожежної охорони, відомчі навчальні заклади, були виведені із складу МВД і передані Міністерству України по питанням надзвичайних ситуацій.

На честь 25-річчя навчального закладу та з ініціативи його керівництва в червні 1997 року урочисто було відкрито музей, в експозиціях якого відображена історія навчального закладу, його бойові та спортивні традиції і, звичайно, експозиції присвячені випускникам. У листопаді 1998 року музею присвоєно почесне звання «Народний музей» відповідно з постановою колегії управління культури Черкаської обласної державної адміністрації.

Музей став центром проведення просвітньої роботи для курсантів і студентів, та виховання духу патріотизму. Також проводиться робота по професійному вихованню, зокрема професійна орієнтація та формування почуття гордості за обрану професію, збереження всіх традицій пожежництва і увіковічення пам'яті про вихованців навчального закладу, які здійснили героїчні вчинки та нагороджені державними відзнаками [11].

У навчальному закладі в процесі виховання приділяється велика увага духовному зростанню молодого людини. В розвитку і зміцненні духовного, національного потенціалу майбутніх рятівників, важливу роль виконує патріотичне виховання, спрямоване на формування у майбутніх вогнеборців високої національної самовідданості, любові до рідної землі, готовності стояти на захисті від пожеж, вести боротьбу зі стихійними лихами. У цьому аспекті значні інтелектуально-духовні можливості студентів та курсантів розвиває храм-каплиця ікони Божої Матері «Неопалима Купина».

Черкаський храм побудований у Черкаському Інституті пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля МНС України (нині Академія пожежної безпеки імені Героїв

Чорнобиля) на свято Покрови Пресвятої Богородиці 14 жовтня 2004 року був освячений архієпископом Черкаським і Канівським Софронієм [12].

Сьогодні храм-каплиця ікони Божої Матері «Неопалима Купина» є осередком духовного життя академії. Кожної неділі та у святкові дні проводиться Богослужіння, в яких беруть участь не тільки курсанти та студенти, а й усі бажаючі. В храмі постійно проводяться різноманітні релігійні обряди, а також недільні богослужіння.

Виховання у підростаючих поколіннях стійких моральних переконань на основі традиційних історичних, духовних, культурних цінностей дозволить забезпечити успішний соціальний розвиток України, зберегти соціальний інститут родини й подолати демографічну кризу, укріпити Українську державу, її авторитет [13].

Славні традиції навчального закладу відновлюються, непорушним залишається турбота про ветеранів і тих кого виховує академія.

У стінах вищого навчального закладу майбутні рятівники не тільки навчаються, несуть службу, але виховують в собі силу волі міцніють морально.

Важливе значення у вихованні курсантів має фізкультура і спорт, представлені

20 видами. В академії підготовлено 21 майстрів спорту міжнародного класу, більше 150 майстрів та близько 400 кандидатів у майстри спорту, понад 500 першорозрядників.

Особливу популярність має пожежно-прикладний вид спорту. Щорічно на базі академії проводяться всеукраїнські змагання з цього виду на приз імені Героїв Чорнобиля В. Правика та В. Кібенка. Діє спортивний клуб «Рятівник», збірна команда якого з футболу, баскетболу, волейболу виступають в чемпіонатах України серед команд І ліги.

Упродовж 40 років свого існування навчальний заклад підготував понад 11 тис. фахівців. Наші випускники своєю сумлінною службою та наполегливою працею гідно примножують славні традиції рідного навчального закладу. Сьогодні чимало з них перебувають на керівних посадах департаментів, обласних управлінь та підрозділів ДСНС України, а також країн колишнього Союзу. Їх багатий життєвий і професійний досвід стане гідним прикладом служіння Батьківщині для молоді, яка щороку поповнює лави професійних рятувальників служби цивільного захисту України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Пархоменко В. А. З історії пожежної охорони Миколаєва у ХІХ – першій половині ХХ століття. Т. 37. Історичні науки. – Миколаїв : видавничий відділ МФ НаУКМА, 2004. – С. 123-125.
2. Підгайний А. В. Становлення та розвиток системи підготовки офіцерських кадрів МНС України наприкінці ХХ – початку ХІХ ст.: Дис. ... канд. істор. наук, Львів, 2009.
3. Томіленко А. Г. Діяльність добровільних пожежних товариств на Правобережній Україні (друга половина ХІХ – початок ХХ ст). Т. 5. Історичні науки. – Миколаїв: видавничий відділ МФ НаУКМА, 2000. – С. 39-42.
4. Офіційний електронний ресурс Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля // Історія навчального закладу – Режим доступу до джерела: http://fire.ck.ua/?page_id=115.
5. Двадцять п'ять років на варті. Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля. Короткий історичний нарис / І. Г. Дробінка, О. Б. Голинський, О. Е. Стоянович ; Підзаг. ред. М. Г. Шкарабури. – Черкаси: Друкарня ЧІПБ ім. Героїв Чорнобиля, 1998.
6. Лицарі порятунку / За заг. ред. М. Г. Шкарабури. – Черкаси: Брама-Україна, 2006.
7. Офіційний електронний ресурс Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля. – Режим доступу до джерела: <http://www.fire.ck.ua/>.
8. Прикази начальника училища, 1980 год. – Архів Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля (м. Черкаси.), справа № 20, том І, інв. 16. – Арк. 52.
9. Офіційний електронний ресурс Сайт захисти прав громадян, постраждалих від радиации Колокол Чернобыля звучит в наших сердцах. – Режим доступу до джерела: <http://www.chernobyl86.ru/>.
10. Прикази начальника училища, 1989 год. – Архів Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля (м. Черкаси), справа № 9, том І, інв. 54. – Арк. 172-176.
11. Офіційний електронний ресурс Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля // Оберіг історичної спадщини навчального закладу. – Режим доступу: <http://http://fire.ck.ua/?p=9377>.

12. Офіційний електронний ресурс Украинская Православная Церков // Черкасы. Кому «Неопалимая Купина», а кому и профессиональный праздник. – Режим доступу:http://arhiv.orthodoxy.org.ua/ru/ro_eparhiyah/cherkaska/2006/09/19/3681.html.
13. Бульчак І. М., Вербовета Х. Ф. Сучасна українська молодь крізь призму духовних та матеріальних цінностей // Духовні цінності необхідно формувати в сучасній молоді опираючись на наукові знання з психології, з урахуванням нових умов життя в соціумі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://intkonf.org/bulchak-im-verbovetska-hf-suchasna-ukrayinska-molod-kriz-prizmu-duhovnih-ta-materialnih-tsinnostey/>.

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Stepień Stanisław*, dr; *Тригуб О. П.*, д.і.н., доц.

© Богун Л. В., 2013

Дата надходження статті до редколегії 23.09.2013